

Enskild motion

Motion till riksdagen 2017/18:1262

av **Finn Bengtsson (M)**

Bättre rutin för organdonationer också i Sverige

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ändring av rutinerna för organdonationer och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Bristen på organdonatorer har varit ett kroniskt problem inom sjukvården. Efterfrågan är betydligt större än tillgången. Väntan i transplantationskön i dag är fortfarande förknippad med onödiga förtida dödsfall, åtminstone i förhållande till vad sjukvården i dag förmår att prestera. Det gäller att finna vägar för att öka tillgången på organdonatorer.

Tillgången begränsas i dag både av brist på rutiner vid vissa sjukvårdsinrättningar och av att det frivilliga donationsregistret totalt endast täcker en mycket liten del av landets invånare, och detta trots omfattande informationskampanjer. Tillfälliga uppgångar i anslutningen till registret kan ses som konsekvens av populära tv-program och liknande, men på längre sikt är dessa inte säkert hållbara förändringar i rätt riktning för att möta det stora behov av organdonatorer som dagens sjukvård har.

Det kan samtidigt konstateras att en stor majoritet av den svenska befolkningen i olika undersökningar ställer sig positiv till att donera organ, men att väldigt få fortfarande gör ett aktivt val i denna fråga. Jag anser därför att situationen i landet bör kunna förbättras genom en översyn av regelverket, förbättrade rutiner i sjukvården samt mer information till allmänheten.

Bland de politiska åtgärder som föreslagits märks en förfrågan i samband med situationer som majoriteten av medborgare återkommande ställs inför, exempelvis i samband med den årliga allmänna självdeklarationen eller vid körkortsutbildning.

Men organdonationsförfrågan är för viktig för att få bli förknippad med något negativt. Det är något som det lätt kan uppfattas som, om frågan ställs i samband med olika samhällsansvar för individen som det absoluta flertalet antingen är tvungna till

eller väljer att själva söka sig till av annan anledning. Enbart krav på en organdeklaration vid exempelvis den allmänna självdeklarationen eller vid körkortstagning riskerar därför att inte ge den positiva klang som ett sådant erbjudande till en bredare allmänhet bör förknippas med för att locka potentiella donatorer att ta steget och anmäla sig.

Av samma anledning är inte ekonomiska incitament bra styrmedel för att öka antalet organdonatorer. Även om endast en symbolisk summa kan vara aktuell, har det visat sig att ett sådant förslag i allmänhet inte tas emot som särskilt positivt hos befolkningen även om det underliggande syftet är gott.

Om samhället vill ta ett ansvar för att öka tillgången till organ möjliga för transplantation under goda etiska premisser, är det viktigt att förstå psykologin som är inblandad i ett aktivt beslut som att ta ställning till att donera sina organ om man skulle avlida. För den stora majoritet detta berör, men som ännu inte har tagit aktiv ställning för detta på uppmaning från olika samhällslobbade myndigheter, förefaller det just som om processen att aktivt ta ställning till den för de allra flesta hypotetiska situationen: Nu är jag plötsligt död och vad händer då?

Med det svenska folkets goda vilja att i de allra flesta fall indirekt svara ja på frågan om organdonation som princip, bör kanske inte frågan ställas på det sätt som idag görs. Om vi istället vänder på problematiken med att de allra flesta vill donera, men inte vill svara på frågan så länge frågeställningen förefaller inaktuell och hypotetisk (även om den inte är det), så kan kanske det hittills närmast olösliga problemet att få flera organdonatorer närma sig en lösning.

Jag har tidigare föreslagit att då det finns en inneboende vilja att låta sina organ doneras om man oväntat skulle förolyckas och vara aktuell för sådan donation, att denna princip underförstått ska gälla för personen ifråga såvida man inte antingen aktivt själv sagt nej till detta under sin livstid eller anhöriga inte vill låta det ske.

Den grupp det senare berör ska naturligtvis inte tvingas att uppge orsaker till ett sådant beslut, än mindre ha det dokumenterat i öppna handlingar utan enbart i sådana som är underkastade den stränga sekretessen inom sjukvården. Det är alltså principiellt viktigt att man själv under sin livstid, och anhöriga efter ens oåterkalleliga tillstånd av etablerad hjärndöd, på ett fullständigt offentligt oidentifierat sätt inom ramen för sjukvårdssekretessen erbjuds möjlighet att neka organdonation.

Det viktiga med detta konstaterande är att denna frihet att säga obetingat nej bör ses som en självklar mänsklig rättighet inom ramen för våra friheter som individer i ett fritt samhälle, inte minst om en religiös övertygelse ligger bakom beslutet. Men minst lika viktigt är att den grupp av individer detta berör med all sannolikhet kommer att vara betydligt mycket mera begränsad än vad som är fallet idag när man aktivt måste ta ställning till sin kropps vara och inte vara i oförändrad form före begravning när det egna dödsfallet för många inte ens är inom det riktigt känslomässigt rimliga att förhålla sig till.

Mycket riktigt visar det sig att andra länder som anammat detta koncept med en omvänd ordning vid organdonationsmedgivande, t.ex. Spanien, också leder ligan av möjliga transplantationer som också kan genomföras och därför har de kortaste köerna till sådana vanligen livsavgörande transplantationer för mottagaren.

Vad viktigare är, är att i dessa länder har det visat sig att just den form för normativ förändring av människornas syn på hur ett demokratiskt samhälle kan förhålla sig till att det naturliga tillståndet efter en olycka med dödlig utgång bör vara att passivt ha tillåt tillämpliga organ att kunna komma en nödställd medmänniska till del snarare än att

underlåtit att meddela detta aktivt under sin livstid av ovan förklarade negativa psykologiska skäl för en sådan ordning som vi har i Sverige idag.

Utskottet behandlade under förra riksmötet 2016/17 en likalydande motion och valde då att avstyrka den. Utskottet har även tidigare avslagit denna begäran med det rimliga motivet att Utredningen om donations- och transplantationsfrågor (dir. 2013:25) hade utsetts och skulle redovisa sitt uppdrag senast den 1 oktober 2015.

Donationsutredningen har lämnat sitt slutbetänkande och remissvaren på denna har inkommit till Regeringskansliet som nu bereder frågan. Men det ska noteras att det mera radikala förslag som föreligger i den aktuella motionen till förändringar vad gäller medgivande till donation i syfte att öka den kroniska bristen på tillgång till organ för behövande varken har analyserats eller föreslagits av utredningen, än mindre kommenterats eller tagits upp i remissvaren som regeringen nu har tillgång till inför sin beredning av ärendet. Det är därför synnerligen motiverat att utskottet analyserar det förslag till ändringar av medgivande för organdonation som den aktuella motionen föreslår, och redovisar denna analys och slutsats för regeringen i den pågående beredningsprocessen där.

Finn Bengtsson (M)